

‘Niet alle transacties zijn even gemakkelijk te duiden’

Wwft in de praktijk

‘Meldingsplicht scherpt bewustzijn van notaris aan’

Sinds 2003 moeten notarissen ongebruikelijke transacties melden. Hoe bevalt de meldingsplicht in de praktijk? En in hoeverre zorgt het voor een spanningsveld tussen de rol van ondernemer en de publieke taak? Drie notarissen geven hun mening.

TEKST Peter Steeman | BEELD Roel Ottow

Al Capone geldt als het klassieke voorbeeld van iemand wiens criminele activiteiten door ongebruikelijke transacties aan het licht kwamen. Het overheidsrapport uit 1933 vermeldt dat ‘de verdachte geen bankrekeningen heeft, geen boekhouding bijhoudt, geen vastgoed onder eigen naam koopt en al zijn uitgaven contant doet’. In Nederland is de focus op ongebruikelijke transacties van recenter datum. Sinds 2003 is de notaris op grond van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) verplicht tot het verrichten van cliëntenonderzoek en het doen van een melding bij een vermoeden tot witwassen of financieren van terrorisme.

GELEGENHEIDSWETGEVING

‘De wet is complex’, stelt Birgit Snijder, kandidaat-notaris bij De Blauw Blackstone Westbroek en docent vakgroep privaaten notarieel recht van de Rijksuniversiteit Groningen. Ze is lid van de werkgroep van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) die in samenwerking met het Bureau Financieel Toezicht (BFT) onderzocht wat de wet in de praktijk voor notarissen betekent. ‘Het is goed dat de wet er is. Criminelen kunnen zich niet langer achter de geheimhoudingsplicht van de notaris verschuilen. Vanwege de politieke gevoeligheid loert het gevaar van gelegenheidswetgeving. De Wwft heeft een zeer breed toepassingsbereik en geeft dezelfde regels voor notarissen, makelaars, banken en casino’s. Dat maakt de wet vaak lastig toe te passen.’

Snijders advies aan collega’s is te zorgen voor kantoorbeleid. ‘Samen met André Tilleman heb ik een tienstappenplan ontwikkeld dat elk kantoor als leidraad kan gebruiken. Zorg voor een handleiding waar je in de praktijk wat aan hebt. Een veertig pagina’s tellende handleiding heeft weinig zin als niemand dat toepast. Beter is dan een handleiding van twee pagina’s die klip-en-klaar het kantoorbeleid weergeeft en door iedereen gebruikt wordt.’

TWIJFEL

Maar zelfs gewapend met een duidelijke handleiding worstelen notarissen met de meldingsplicht. ‘Notarissen hebben wellicht de neiging bij twijfel niet te melden. Dat dilemma is

wel te begrijpen. Een melding is toch een schending van je geheimhoudingsplicht en als je interpretatie achteraf onjuist blijkt, kan dat grote gevolgen hebben. Een cliënt die daar weet van heeft, zal vertrekken bij dat kantoor. Het is balanceren op een koord. Bij twijfel is het beste advies: toets je oordeel aan dat van een collega of bevriende notaris of bij de KNB voor je een melding doet. En vraag door. Vaak zijn er meer omstandigheden die ervoor zorgen dat je twijfels hebt over de achtergrond, verstrekte informatie of bedoelingen van de cliënt. Leg die bijzonderheden vooral vast in het dossier. Als een cliënt bijvoorbeeld ineens dagen zonder aanwijsbare reden onbereikbaar is, kan het verstandig zijn dat vast te leggen. Dat is niet meteen reden voor een melding, maar als er later vragen komen waarom niet gemeld is, is het verstandig om die twijfel en de actie van de notaris daarop vast te leggen, ook naar het BFT.’

GRENS

Een dubbel gevoel heeft Ritzo Holtman, notaris bij Holtman notarissen, bij de Wwft. ‘Vroeger was bijna alles geheim wat je een notaris toevertrouwde. De Wwft plaatst die geheimhoudingsplicht in een maatschappelijke context. Die evolutie is begrijpelijk, maar ik vind dat een cliënt zijn hart moet kunnen luchten over juridische zaken. Een ander bezwaar is dat je als notaris naar je cliënt niet in alle gevallen transparant kan zijn. Als je twijfelt aan een transactie omdat bijvoorbeeld niet duidelijk is wie er achter een bv schuilgaat en er indicaties zijn die wijzen op witwassen of financieren van terrorisme, moet je dat

WWFT ONDER DE LOEP

Sinds 2013 voorziet de Wwft in een aantal aanpassingen van de regelgeving die naar het inzicht van het BFT de effectiviteit ervan verbeteren. Het BFT heeft met succes aangedrongen op deze verbeteringen. Zo is het begrip ‘onroerende zaak’ vervangen door ‘registergoed’ (onder andere vliegtuigen en schepen). Tevens valt de overdracht van een gedeelte van een onderneming onder de Wwft. Ook het vestigen van een los hypotheekrecht op een registergoed valt thans onder de Wwft.

melden zonder dat je cliënt daarachter mag komen. Dan moet je een dienst weigeren. Dat is een heel ingrijpend iets. Daar moet je een goede reden voor hebben, want je zet iemand buitenspel. Voor alle duidelijkheid: natuurlijk is er een grens die je als notaris moet kunnen trekken. Zonder die grens zou je als notaris een speelbal worden.’ Het trekken van de grens lukt in de regel goed. ‘Ongebruikelijke transacties zien we hier niet veel. Ons kantoor is heel kritisch. Als iemand ons niet aanstaat, doen we geen zaken. Soms meldt zich een cliënt waarover je in je netwerk al negatieve dingen gehoord hebt. Of er is geen plausibele verklaring waarom hij zich bij ons kantoor meldt, iemand komt bijvoorbeeld zonder duidelijke reden vanuit Maastricht naar ons kantoor in Utrecht. Niet alle transacties zijn even gemakkelijk te duiden. Ik heb geregeld ABC-transacties. Een cliënt koopt huizen op, renoveert ze en verkoopt ze weer. In principe is dat verdacht, maar in dit geval kan hij keurig de nota’s laten zien. Als je uitlegt dat je de wettelijke verplichting hebt tot doorvragen, begrijpen de meeste cliënten dat wel.’

HOM OF KUIT

‘De meldingsplicht heeft het bewustzijn van de notaris aangescherpt’, constateert Boudewijn Waaijer, notaris bij Boekel de Nerée en bijzonder hoogleraar Notarieel Recht aan de Universiteit van Amsterdam. ‘Het dwingt je over een transactie na te denken. In twijfelgevallen gaat het vaak over nuances. Als een zaak op een vreemde manier binnenkomt of met grote spoed moet worden uitgevoerd, is dat een indicator. Als je als notaris het gevoel hebt dat het niet goed zit, is dat heel vervelend. Je kan het niet openlijk melden. Dat is niet fijn. Als notaris wil je “hom of kuit” geven. Soms is het heel duidelijk. Een 25-jarige cliënt die een huis van 1,25 miljoen euro contant betaalt. Dat is opvallend. Het dilemma ontstaat daar waar het grijs is. Wat als iemand 35 jaar is en de helft van de koopprijs aan eigen geld heeft? Die twijfel leg je ten minste vast in het dossier om te laten zien dat je de meldingsplicht wel in overweging hebt genomen.’

BOOS

De notaris is scherper geworden, maar dat heeft wel gevolgen voor de klantrelatie. Waaijer: ‘Het uitzoeken van informatie,

opvragen van gegevens over de UBO [ultimate beneficial owners –red.], raadplegen van handelsregisters geeft een geweldige administratieve druk. Dat spitten kost tijd en moet door de klant betaald worden. Die staat in de regel niet te juichen. Hij betaalt voor iets dat maatschappelijk zinvol is, maar niet voor hem persoonlijk. Ik heb weleens een cliënt gehad die boos werd. Aan die flauwekul wenste hij niet mee te werken. Op zo’n moment moet je afscheid nemen. Het is een extreme reactie, maar het raakt wel aan het dilemma dat je als notaris hebt. Als notaris heb je een publieke taak. Je dient met het bestrijden van witwassen een algemeen belang. En je bent ondernemer. Dat zijn heel veel petten.’ ■

AANTAL MELDINGEN DOOR NOTARISSEN

	Ongebruikelijk	Verdacht
2005	131	80
2006	158	58
2007	407	157
2008	629	343
2009	389	270
2010	356	231
2011	359	199
2012	440	248
2013	niet vermeld	179

FIU-Nederland registreert iedere melding als een ‘melding ongebruikelijke transactie’. Vervolgens beoordeelt het of de ongebruikelijke transactie verdacht is en moet worden onderzocht door een opsporingsinstantie of een veiligheidsdienst. In het jaarverslag van 2007 staat over de stijging van het aantal meldingen vanaf 2003 dat een van de factoren die hieraan heeft bijgedragen de toezichthoudende activiteit van het BFT is. De toename van de meldingen in 2012 door notarissen is herleidbaar naar twee notariškantoren, aldus het jaarverslag FIU-NL.